

Mottagare
Regionstyrelsen

Klimatneutrala Gotland som del av Viable cities

Förslag till beslut

- Informationen tas emot.

Sammanfattning

Gotland antogs i december 2024 som en av 48 kommuner i innovationsprogrammet *Viable Cities* med missionen om *Klimatneutrala städer – med ett gott liv för alla inom planetens gränser*. Inom ramen för programmet har *Klimatneutrala Gotland* etablerats som en lokal samverkansplattform för att påskynda klimatomställningen. Ett centralt verktyg i detta arbete är *Klimatkontrakt 2025/2026*, som konkretiserar respektive kommuns åtaganden kopplat till klimatomställning med syfte att tydliggöra planerade insatser och prioriteringar.

Klimatkontraktet innehåller tre obligatoriska åtaganden som kommunerna, genom att vara en del av *Viable Cities*, åtar sig att prioritera: 1. Styrning och ledning – *vi stärker vår förmåga och skapar mandat för att leda klimatomställningen*; 2. Klimatberäkningar – *vi arbetar på nya sätt med klimatberäkningar för bättre beslut, uppföljning och investeringar*; 3. Klimatinvesteringar – *vi omriktar och mobiliserar resurser för att finansiera klimatomställningen tillsammans*. Därtill finns det sju frivilliga åtaganden att lyfta in i klimatkontraktet för att stärka omställningsarbetet ytterligare. Utöver kommunernas åtaganden omfattar *Klimatkontrakt 2025/2026* även insatser från sex statliga myndigheter samt *Viable Cities*, som genom finansiering, kunskapsstöd, regelutveckling och samordning ska stödja kommunernas klimatomställning.

I *Klimatkontrakt 2025/2026* kan Gotland, likt övriga deltagande kommuner, ange vilka av de frivilliga åtaganden som ska prioriteras under det kommande året. Förvaltningen bedömer att åtagandena kopplade till medborgarengagemang, upphandling och inköp samt kommunikation är särskilt viktiga att lyfta, då de utgör grundläggande förutsättningar för att skapa delaktighet, förståelse och drivkraft i klimatomställningen – både hos medborgare, näringsliv och inom Region Gotland.

Klimatkontraktet är inte ett juridiskt bindande dokument, men det har en stark politisk och strategisk betydelse. Det fungerar som en gemensam viljeyttring och ett verktyg för att mobilisera resurser, skapa samsyn och driva på omställningen i riktning mot klimatneutralitet och ett gott liv för alla.

Ärendebeskrivning

Klimatneutrala Gotland, en del av innovationsprogrammet Viable Cities

I december 2024 antogs Gotland som en av 48 kommuner i *Viable Cities* mission *Klimatneutrala städer – med ett gott liv för alla inom planetens gränser*. *Viable Cities* är ett strategiskt innovationsprogram som finansieras av *Energimyndigheten*, *Vinnova* och *Formas* och samordnas av *Kungliga Tekniska högskolan (KTH)*. Programmet syftar till att påskynda klimatomställningen genom samverkan mellan kommuner, myndigheter (*Formas*, *Vinnova*, *Energimyndigheten*, *Tillväxtverket*, *Trafikverket* och *Naturvårdsverket*), näringsliv, akademi och civilsamhälle. Deltagande kommuner i *Viable Cities* arbetar således tillsammans med, och får stöttning av, flera nationella myndigheter för att gå före i klimatomställningen.

Inom ramen för *Klimatneutrala Gotland* bedrivs ett lokalt samarbete mellan flera aktörer på ön (*Tillväxt Gotland*, *GEAB*, *GotlandsHem*, *Uppsala universitet Campus Gotland* och *Science park*). Initiativet utgör ett viktigt bidrag till genomförandet av Gotlands regionala utvecklingsstrategi *Vårt Gotland 2040*, och stärker det gemensamma arbetet för att uppnå klimatneutralitet. Genom deltagandet i *Viable Cities* åtar sig medverkande aktörer att pröva nya arbetssätt och lösningar, att aktivt delta i kunskapsutbyte med andra kommuner och att bidra till utvecklingen av hållbara samhällen. Målet är att skapa livsmiljöer som är socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbara – till gagn för både medborgare, näringsliv och klimatet.

Genom att involvera lokala aktörer i klimatomställningen skapas förutsättningar för en snabbare och mer effektiv omställningsprocess. *Klimatneutrala Gotland* kommer att prioritera utvecklingen av hållbar mobilitet, vilket är en strategisk viktig insats för att nå det övergripande klimatmålet om att minska koldioxidutsläppen med 15 % per år jämfört med 2010 års nivåer. Genom att främja och arbeta för mer klimatsmarta transportlösningar bidrar *Klimatneutrala Gotland* till att uppfylla både regionala såväl som nationella mål.

Vad är ett Klimatkontrakt?

Ett centralt verktyg i det gemensamma klimatomställningsarbetet utgörs av ett *Klimatkontrakt*. Det är ett strategiskt verktyg som konkretiserar respektive deltagares åtaganden inom klimat- och hållbarhetsområdet, med syfte att tydliggöra planerade insatser och prioriteringar. Utöver kommunernas åtaganden innehåller klimatkontraktet även åtaganden från de sex statliga myndigheterna – *Energimyndigheten*, *Vinnova*, *Formas*, *Naturvårdsverket*, *Trafikverket* och *Tillväxtverket* – samt från *Viable Cities*. Dessa aktörer beskriver hur de avser att stödja och möjliggöra kommunernas omställningsarbete genom exempelvis finansiering, kunskapsstöd, regelutveckling och samordning. Klimatkontraktet fungerar således som en gemensam plattform för samverkan mellan kommuner, statliga myndigheter och *Viable cities*.

Klimatkontraktet revideras årligen för att säkerställa aktualitet och relevans i förhållande till lokala och nationella mål. Det är inte ett juridiskt bindande

dokument, men det har en stark politisk och strategisk betydelse. Klimatkontraktet bör också bidra till att kommunerna sätter mål i linje med EU:s klimatramverk och taxonomi för hållbara investeringar. Det fungerar som en gemensam viljeyttring och ett verktyg för att mobilisera resurser, skapa samsyn och driva på omställningen i riktning mot klimatneutralitet och ett gott liv för alla.

Gemensamma åtagande i Klimatkontraktet

Under våren 2025 har *Viable Cities*, i samverkan med kommunernas förändringsledare utvecklat ett antal gemensamma åtaganden som kan integreras i det kommande klimatkontraktet. Klimatkontraktet omfattar sedan tidigare tre obligatoriska åtaganden, men nytt för kommande klimatkontrakt är att det även finns sju frivilliga. Dessa åtaganden är framåtblickande och syftar till att tydliggöra vilka prioriteringar varje kommun avser att göra inom klimatomställningsarbetet under det kommande året.

De gemensamma åtagandena är strukturerade i tre utvecklingssteg – *Initiera*, *Etablera* och *Transformera*.

Initiera innebär att bygga mandat och skapa förståelse för systemet, samt att tydligt identifiera och prioritera insatser i det lokala omställningsarbetet.

Etablera fokuserar på att gemensamt utveckla en portfölj av insatser och vidta konkreta åtgärder för att förstärka det lokala omställningsarbetet.

Transformera handlar om skala upp, accelerera, och vidareutveckla arbetet, samt att ta en ledande roll i klimatomställningen tillsammans med andra aktörer.

Respektive kommun ska i klimatkontraktet ange vilken ambitionsnivå de avser att bidra med i det gemensamma arbetet kopplat till varje åtagande som vägs in i det lokala klimatkontraktet. Kommunerna kan således välja att *Initiera*, *Etablera* eller *Transformera*.

De gemensamma åtagandena redovisas nedan i sammanfattad form. För en mer utförlig beskrivning av de gemensamma åtagandena kopplade till respektive utvecklingssteg hänvisas till bifogad bilaga från *Viable Cities* (arbetsutkast där formuleringar kan komma att revideras). De tre första beskriver kortfattat de obligatoriska åtagandena, därefter följer de sju frivilliga.

1. **Styrning och ledning** – *vi stärker vår förmåga och skapar mandat för att leda klimatomställningen.*
2. **Klimatberäkningar** – *vi arbetar på nya sätt med klimatberäkningar för bättre beslut, uppföljning och investeringar.*
3. **Klimatinvesteringar** – *vi omriktar och mobiliserar resurser för att finansiera klimatomställningen tillsammans.*
4. **Social hållbarhet och rättvisa** – *vi integrerar social, ekologisk och teknisk rättvisa som en grund i beslut, åtgärder och uppföljning.*
5. **Digitalisering för klimatet** – *vi använder digitalisering som strategiskt verktyg i klimatomställningen.*

6. **Upphandling och inköp** – *vi använder upphandling och inköp som strategiskt verktyg i klimatomställningen.*
7. **Kolinlagring och jord** – *vi främjar kolinlagring och välmående jordar som en del av klimatomställningen.*
8. **Klimatanpassning** – *vi kopplar samman klimatomställning och klimatanpassning.*
9. **Medborgarengagemang** – *vi främjar medborgarengagemang och delaktighet i klimatomställningen.*
10. **Kommunikation** – *vi använder kommunikation som verktyg för att underlätta klimatomställningen.*

För *Klimatneutrala Gotlands* fortsatta arbete med att främja utvecklingen av hållbar mobilitet är det avgörande att både medborgare och näringsliv ges möjlighet till delaktighet och inflytande. Mot denna bakgrund kommer *Klimatneutrala Gotland* för 2025/2026 prioritera insatser kopplade till medborgarengagemang, upphandling och inköp samt kommunikation.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningens bedömning är att Gotlands deltagande i *Viable Cities* mission för klimatneutrala städer utgör ett strategiskt viktigt initiativ för att påskynda klimatomställningen på ön. Genom att delta i det nationella samarbetet stärks Gotlands möjligheter att ta del av kunskap, metoder och resurser som kan bidra till att uppnå målen i den regionala utvecklingsstrategin *Vårt Gotland 2040*.

Klimatneutrala Gotlands insatser bedöms även vara i linje Region Gotlands koncerngemensamma mål och prioriteringar, särskilt vad gäller att främja en skyndsam energi – och klimatomställning. Därtill bidrar insatserna, som kommer att genomföras inom ramen för *Klimatneutrala Gotland*, till att främja den genomsnittliga minskningen av koldioxidutsläpp med 15% per år.

Klimatkontrakt 2025/2026 utgör ett viktigt strategiskt verktyg i detta arbete och bidrar till att tydliggöra prioriteringar, mobilisera resurser och skapa samsyn kring klimatomställningen. En framgångsrik klimatomställning förutsätter en ökad förståelse för omställningens nödvändighet samt en vilja att bidra till förändringen. Det är därför avgörande att skapa förankring, delaktighet och engagemang hos medborgare och näringsliv, såväl som politiker och tjänstepersoner, i omställningsprocessen.

Mot denna bakgrund bedömer förvaltningen de gemensamma frivilliga åtagandena avseende *Medborgarengagemang* (9), *Upphandling och inköp* (6) och *Kommunikation* (10) som särskilt angeläget att prioritera i det fortsatta arbetet med *Klimatneutrala Gotland* under kommande period.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår regionstyrelsen att ta emot informationen.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-07-01

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör